

elkaar onophoudelijk en er is veel open lucht noodig om de menschenzielen vrij te houden van de besmetting der dorpslucht. Want die lucht tast aan met bekrompenheid; kleine begeerten, kleine gedachten brengt zij als microben aan, en dan wee wie de ruimte niet verkiest boven de duffe binnenkamers, de duffere herbergen, de pijpen, het bier en de klets — hij zal te laat tot het inzicht komen, dat zijn leven bedorven is. Ja, als er plotseling iets heel ernstigs gebeurt, dan schrikken de zielen wakker! Op een der laatste bladzijden (539) van het tweede deel Dorpslucht lezen wij:

„Koornaert meumelde nog wat binnensmonds en sloot de oogen weer. De anderen bleven rond het bed geschaard als de vergadering van een raad die iets gewichtigs moet beslissen. De pastor sprak voortdurend zijn beschouwingen uit om iedereen te troosten en op te beuren, maar allen ondergingen het ongemak omdat er iets onuitsgesproken bleef dat tusschen hen in de kamer hing. Zij voelden het bij malkaar zoo duidelijk, zoo dat het niet noodig scheen het uit te spreken. Want er bleek nu geen kwestie meer van uitleg om gelijk te halen of schuld te bekennen tegenover elkaar. Aan de uitdrukking van hun wezen was 't te zien, dat ze allen met dezelfde gedachte bezig waren en tot de overtuiging kwamen, dat zij door trijfels en beuzelarijen 't leven vergald hadden en gezocht zonder vinden, om langs een vervaarlijk langen ommeweg aan te komen waar ze wilden zijn; tot hunne beschaming moeten zij bekennen, dat er een sterfgeval noodig geweest was en de dood had moeten tusschen komen om hen den zin van den waren levensernst te doen begrijpen!”

Eén sterfgeval! Het was slechts één goede oude vrouw, die gestorven was, aan een hartkwaal! Hoe moet dan nú de dorpslucht weggevaagd en de ware levensernst in de vlaamsche dorpelingen teruggekeerd zijn, nu daar zooveel van hun jonge, krachtige mannen als door een storm van vuur en lood

zijn neergeslagen en voor goed ontruikt aan hun dorps-trijfels en beuzelarijen!

Dit dikste *) boek van Streuvels lijkt mij, alles te zamen beschouwd, stellig niet zijn voornaamste werk, maar toch wel, in zeker opzicht althans, zijn fijnste, zijn bizonderste. In psychologisch opzicht n.l. Uit geen van Streuvels' vroegere boeken herinner ik mij een zóó doordringende, fijn-puntige, telkens verrassende, toch nooit wetenschappelijk vernuftige, maar altijd warm-menschelijke, ontroerde psychologie. Psychologie? Ziedaar een woord om altijd zeer voorzichtig mee te zijn in letterkundige critiek. Het klinkt te „geleerd”. Wanneer de psychologie van een schrijver zoo wordt geroemd, zou men waarlijk kunnen gaan meenen, dat het hem daarom te doen moet zijn geweest: eenige personen psychologisch te doorgronden, een beschrijving — een soort beschrijvend catalogus! — van hen te geven. En dat zou nu misschien wel zeer verdienstelijk wetenschappelijk, maar nimmer artistiek werk kunnen zijn, en er is nog nóóit een echt kunstenaar geweest die 't daarom te doen was bij 't schrijven van zijn romans. Een schrijver van verhalen, zoo goed als hij die lyrische gedichten of drama's schrijft, doet dat uit een drang om zich te uiten, mocht het zijn in schoone bewogenheid. Bij zijn zoogenaamde „analyse” (ook al zoo'n geleerd klinkend woord, en zoo verbazend dikwijls verkeerd gebruikt!), zijn onderzoek naar de beweegredenen van persoonlijke handelingen, doet een schrijver niets ander dan woorden geven aan zijn verwonderd, zijn bewonderend nadenken

*) Dik boek? Men kan van boek haast niet meer spreken, het is een pak, een stápel papier die voor mij ligt! Wie 't ziet denkt het eerst aan den catalogus van een groote bibliotheek of aan de wettenverzameling van Luttenberg, en zeker niet aan een roman! Maar dit is stellig de schuld van den uitgever, die, slordiglijk en ondoordacht, te zwaar papier koos en twee lompe deelen maakte van wat er minstens vier hadden kunnen zijn. Het eerste deel is 4,5 c.M. dik, het tweede ruim 7 c.M. Toch is het geheel niet meer dan 875 bladzijden.